

Aleksandar S. Nikolić<sup>1</sup>  
Univerzitet u Novom Sadu  
Filozofski fakultet  
Odsek za germanistiku

## MOSTOVI JEZIKA I KULTURE

Petronijević, Božinka; Vujčić, Nikola (2021) *Phraseologisches Übersetzungswörterbuch Deutsch-Serbisch / Serbisch-Deutsch. Prevodni frazeološki rečnik Nemačko-srpski / Srpsko-nemački*. Berlin, Frank & Timme.

Germanistika kao naučna disciplina na našim prostorima ima dugu tradiciju a razlozi za to su višestruki. Bilo da su u pitanju istorijski, ekonomski ili kakvi drugi motivi, izučavanje nemačkog jezika, književnosti i kulture proteže se u mnogobrojnim aspektima nauke o jeziku. S obzirom na to nameće se jedna disciplina, koja u naučnim krugovima poslednjih godina nailazi na sve veći broj zainteresovanih upravo za ovu oblast. Reč je, svakako, o frazeologiji nemačkog jezika, odnosno proučavanju nemačkih idioma i idiomatskih izraza, koji su kroz različite kulturne razmene i bliske istorijske veze između zemalja nemačkog govornog područja i zemalja bivše Jugoslavije, ostavili dubok trag i time značajno uticali na ovdašnje jezike. U poslednjoj deceniji, pa čak i duže, beleži se očigledan porast interesovanja za naučnim bavljenjem ovom disciplinom, bilo da su u pitanju kontrastivne analize frazeologizama dva jezika iz određenih semantičkih polja ili, pak, nešto zahtevniji i kompleksniji pristupi u kontekstu analize konceptualne metafore i metonimije. Svemu ovome svedoče i sve brojnije doktorske disertacije na polju germanistike, što pokazuje da će frazeologija nemačkog jezika i u budućnosti biti opredeljenje, odnosno polje interesovanja mnogobrojnih lingvista.

S obzirom na sve do sada navedeno, podrazumeva se i potreba za kvalitetnim izvorima, koji će objediniti dosadašnja saznanja i poslužiti kao osnov za dalja istraživanja, pri čemu se u ovom kontekstu, svakako, misli na frazeološke rečnike. Jedan takav primer jeste upravo dvojezični *Prevodni frazeološki rečnik (nem. Phraseologisches Übersetzungswörterbuch)* Božinke Petronijević i Nikole Vujčića. U pitanju je, dakle, dvojezični rečnik koji nudi prevode frazeologizama kako sa nemačkog na srpski, tako i sa srpskog na nemački jezik. Kako bismo stekli bolju

<sup>1</sup> aleksandar.nikolic@ff.uns.ac.rs

sliku o ovom rečniku u prikazu koji sledi, pogledajmo najpre sve karakteristike dvojezičnih rečnika kao takvih.

Ogroman značaj leksikografije kao naučne discipline je neupitan, međutim, koji su to konkretni doprinosi frazeološkog rečnika? U nastavku izdvajam šest razloga zbog kojih su dvojezični frazeološki rečnici pre svega u lingvistici i prevodenju, neizostavni:

**Lakše i bolje razumevanje stranog jezika:** Dvojezični frazeološki rečnici pomažu razumevanju značenja i upotrebe idioma i idiomatskih izraza tako što nude ekvivalente na jeziku korisnika. Budući da idiomi često imaju i kulturno specifična značenja, koja se ne mogu doslovno prevesti, frazeološki rečnik pruža precizne ekvivalente ili objašnjenja kako bi se obezbedilo ispravno tumačenje, što dovodi i do značajnog poboljšanja u komunikaciji.

**Jezička produkcija:** Dvojezični frazeološki rečnici pomažu u pronalaženju odgovarajućeg izraza u usmenoj i pismenoj komunikaciji na stranom jeziku, ali i u prevodenju.

**Efikasna komunikacija:** Dvojezični frazeološki rečnici doprinose efikasnoj komunikaciji tako što pomažu da se izbegnu nesporazumi, prevashodno u primerima sa prenesenim značenjem, i time olakšavaju upotrebu prirodnih, idiomatskih izraza u duhu jezika.

**Učenje jezika:** Za one koji uče jezike, dvojezični frazeološki rečnici dragoceno su i neizostavno sredstvo za proširenje ličnog vokabulara i poboljšanje jezičkih veština.

**Interkulturalna razmena:** Ovakvi rečnici nude i podstiču međukulturalnu razmenu pružajući uvid u specifične izraze i načine razmišljanja različitih kultura. Dvojezični frazeološki rečnici mogu značajno da unaprede međukulturalnu razmenu i time doprinesu boljem razumevanju i saradnji između različitih jezika i kulturnih oblasti.

**Objedinjenost podataka:** Korišćenjem dvojezičnog frazeološkog rečnika prevodioci značajno povećavaju svoju efikasnost. Treba napomenuti da objedinjenost podataka umnogome olakšava posao ne samo lingvistima pri naučnoj analizi, već i učenicima stranog jezika pri savladavanju posebnih jezičkih fenomena. Činjenica da su svi relevantni podaci na jednom mestu omogućava direktno poređenje i pomaže da se identifikuju razlike i sličnosti između jezika.

Ukoliko bismo ove tačke posmatrali kao kriterijume za dobar dvojezični frazeološki rečnik, pomenuto ostvarenje Božinke Petronijević i Nikole Vujčića definitivno ispunjava sve uslove. Pritom ovaj rečnik već nakon prvog prelistavanja pokazuje odličnu organizovanost i strukturu pojedinačnih primera, što korisniku znatno olakšava pretragu za željenim idiomom. Takođe, autori uzimaju u obzir i razvoj u jeziku, što rečnik kvalifikuje kao izuzetno aktuelan. Još jedna karakteristika

ovog rečnika jeste njegova sveobuhvatna pokrivenost, odnosno izuzetno širok spektar idioma i idiomatskih izraza, praćenih konkretnim primerima u odgovarajućem kontekstu.

Na pitanje kome je ovaj detaljni pregled frazeologizama dva jezika najviše namenjen, autori u predgovoru ističu široku primenu ovog rečnika, sugerišući njegovu upotrebu svim *‘Ljubiteljima lepe reči koji uživaju u dodiru dva jezika i dve kulture’*. Dakle, iako i sam naslov u prvi plan stavlja prevodilaštvo, ovaj dvojezični rečnik s obzirom na svoju besprekornu organizovanost i strukturu pogoduje i laicima, čiji je jedini motiv usavršavanje jezika i bolje upoznavanje ciljne kulture, upravo putem jezika.

Izrazito visok stepen obuhvaćenosti frazeologizama dva jezika pokazuje i broj primera kojima se raspolaze. Rečnik je podeljen u dva jasno obeležena dela, pri čemu prvi deo čine primeri, odnosno frazeologizmi na nemačkom jeziku kao izvornom, te njihovi prevodi na srpskom. Korpus prvog dela – koji broji ukupno 746 frazeoloških jedinica – ekscerpiran je iz 24 dela novije nemačke književnosti, među kojima su najpoznatiji nemački, ali i austrijski pisci, pre svega iz književnih epoha posleratne književnosti, postmoderne i savremene nemačke književnosti poput *Gintera Grasa*, *Hajnriha Bela*, *Patrika Ziskinda*, *Kriste Wolf*, ali i austrijskih predstavnika kao što su *Robert Muzil* ali i *Peter Handke*, koji je dobro poznat našoj javnosti. Ekscerpcija korpusa prvog dela rečnika obuhvatila je, svakako, i prevode nemačkih originala na srpski jezik.

Nemačko-srpski deo prevodnog rečnika takođe beleži bezmali broj okazionalizama kako u nemačkom kao polaznom, tako i u srpskom kao ciljnom jeziku. Drugim rečima, kontrastiranje pojedinačnih primera često se ne može kvalifikovati kao apsolutno rešenje, budući da određenom broju originalnih leksičkih jedinica neretko odgovara i više prevodnih ekvivalenata. Okazionalne frazeološke modifikacije ipak nisu ušle u rečnik, s obzirom na to da zahtevaju konkretniju kontekstualnu analizu, ali i analizu intertekstualnih relacija, što je za rečnik ovog formata ipak neizvodljivo, premda su systemske varijante određenih frazeologizama uključene u rečnik, ukoliko je reč o primerima prisutnim u korpusu ili, pak, drugim relevantnim leksikografskim izvorima.

Kada govorimo o drugom delu ovog rečnika, zapravo govorimo o drugom, proširenom izdanju *Srpsko-nemačkog prevodnog rečnika* Božinke Petronijević, objavljenog 2007. godine. U drugom delu ovog objedinjenog rečnika autori ističu određene korekcije u poređenju sa prvim izdanjem koje se, pak, prevashodno odnose na ispravke ortografskih grešaka, kojih je ređe bilo u samim frazeologizmima a neznatno više u tekstualnom materijalu; ekvivalenti su na pojedinim mestima i proširivani.

Proširenje korpusa u srpsko-nemačkom delu ovog prevodnog frazeološkog rečnika u drugom izdanju odnosi se i na dodavanje romana *Pesma* (nem. *Die Libelle*) Oskara Daviča, čije delo, zajedno sa ostvarenjima najzvučnijih imena srpske književnosti kao što su Ivo Andrić, Meša Selimović i Branko Ćopić čini korpusnu bazu od 20 pojedinačnih dela iz kojih je ekscerpivano više od 1000 primera.

Strukturu rečnika odlikuje sintaksički dependencijalni model ustrojstva. Drugim rečima, frazeološke jedinice ovog dvojezičnog rečnika slagane su abecedno prema nukleusu date fraze. Pored verbalnih, u rečniku nailazimo i na nominalne, pronominalne, prepozicionalne i adverbijalne fraze sa odgovarajućim nukleusom, koji se uvek ističe kurzivom radi jasnog razlikovanja u odnosu na ostale elemente.

Odličnu preglednost pojedinačnih primera upotpunjuje i činjenica da se iza svakog osnovnog oblika frazeologizma navodi kontekstualizovani primer, ekscerpiran iz korpusa, nakon čega slede informacije o izvoru te imenu i prezimenu prevodioca. Ovakav vid kontekstualizacije pojedinačnih frazeologizama umnogome pomaže korisniku u razumevanju primera koji često beleže visok stepen idiomatičnosti. Autori takođe navode da je analiza korpusa pokazala određen broj primera u kojima prevodilačko rešenje, prema njihovom mišljenju, ne odgovara izvoru, te su u tim slučajevima ponuđeni prevodi autora Božinke Petronijević i Nikole Vujčića, što je u rečniku istaknuto njihovim inicijalima u uglastim zagradama [*B.P.*] i [*N.V.*], odnosno punim imenom saradnice na projektu, Kristine Mirnić.

Zaključno se može reći, da je *Prevodni frazeološki rečnik: Nemačko-srpski / Srpsko-nemački* jedno kompaktno, stručno, pregledno i odlično strukturisano leksikografsko delo, čija mogućnost primene daleko prevazilazi prevodilački rad. Oblasti, u kojima će ovaj rečnik unaprediti rad korisnika su mnogobrojne, počevši od lingvista kojima je frazeologija u širem ili užem smislu polje interesovanja. Kao primer nameću se pomenute okazionalne frazeološke modifikacije koje iz objektivnih razloga nisu u potpunosti uzete u obzir, a čija dublja analiza može u velikoj meri da se zasniva na rezultatima ovog rečnika. Primenjenost rečnika se, svakako, proširuje na studente germanistike i srbistike, učenika jednog od dva jezika u kontekstu učenja stranih jezika, ali svakako i na sve one koji srpskom ili nemačkom jeziku pristupaju sa intrinzičnom motivacijom, što me navodi na ponavljanje citata iz predgovora: *‘Ljubiteljima lepe reči koji uživaju u dodiru dva jezika i dve kulture.’*